

Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu, Prof. Dr. M. Şevki Aydın

(Ankara: DİB Yayınları, 2008), 223 sayfa, 9789751943958

İbrahim KURT | 0000-0001-6829-8841

Dr. | Yazar | ank_ibrahimkurthotmail.com

Diyanet İşleri Başkanlığı | 1394645

Din Eğitimi | Ankara, Türkiye

Öz

Bu çalışmada Prof. Dr. M. Şevki AYDIN'ın "Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu" kitabının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. DİB yayınlarından çıkan bu eser genel olarak Kur'an kurslarını din eğitimi açısından incelemektedir. Kitabın ikinci baskısından bugüne aradan geçen zamanda Kur'an kursları adına birçok değişim ve gelişim yaşanmıştır. Araştırmamızda kitabın değerlendirilmesi yanında eserde yer alan bilgiler güncel değişim ve dönüşümlerle de desteklenmiştir. Kitabın ikinci baskısının yapıldığı 2010 yılından bu yana ülkede Kur'an kursları adına önemli gelişmeler yaşanmıştır. Yaz Kur'an kurslarına katılmada yaş sınırlamasının kaldırılması, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu projesinin uygulamaya geçirilmesi, kur sisteminin kaldırılması, ihtiyaç odaklı kurs programlarının çerçevesinin genişletilerek bu programların eğitim bilimleri açısından geliştirilme çalışmaları, hafızlık Kur'an kurslarının var olan kapsamının genişletilerek örgün eğitimle birlikte hafızlık yapabileme imkan ve projesi, hafızlık öğrencilerinin hafızlığını ikmal ettikten sonra yine Başkanlık bünyesinde İslami İlimler Programına kayıt olarak Arapça ve Temel İslami ilimler alanlarında yetiştirilmeleri, yine bu öğrencilere Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarından mezun olanlara alanlarıyla ilgili lisans bölümlerini tercihte kendilerine sağlanan ayrı kontenjan avantajından yararlanabilmeleri, kurs öğretmenlerinin yeterliklerinin güncellenmesi konuları kitabın yayınlandığı yıllarda var olup da 2023 yılı itibarıyla meydana gelmiş değişim ve dönüşümlerden bazılarıdır. Dolayısıyla eseri yaygın din eğitimi değerlendirmesi Kur'an kurslarının sistematizasyonu, kurslarda verilen programlar hakkında temel bilgi ve tartışmaları sunma, kurslardaki din eğitimi ve öğretiminin niteliği ve bilimselliğini ifade etmesi açısından Başkanlığın yaygın din eğitiminde başlıca alanı olan Kur'an kursları birçok açıdan incelenmiştir. 2022 yılına kadar Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Aydın, halen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir. Din Eğitimi alanında özgün çalışmalara imza atan Aydın aynı zamanda 2004-2010 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığında eğitimden sorumlu Başkan Yardımcısı olarak görev yapmıştır. Bu anlamda Aydın'ın, alanın gerektirdiği teorik yapıya sahipliği yanında pratik durum ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. YÖK-TEZ verilerine göre danışmanlığı yaptığı 6 doktora, 26 yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Aydın'ın yayınlanmış 23 kitap/kitap bölümü, ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlanmış onlarca makale ve bildirisi bulunmaktadır. Aydın, Türkiye'de din eğitimi bilim dalında halen aktif olarak görev yapan birçok öğretim üyesi/görevlisi/araştırma görevlisinin hocası konumunda bulunmasının yanında Din Eğitimi biliminin bilimselleşmesine de katkı sağlamıştır. Sonuçta incelemeyi konu aldığımız bu çalışmada Aydın'ın özellikle DİB'de görev yaptığı zaman dilimindeki tecrübe ve birikimleri, kendi ilmi tecrübesiyle yoğrularak okurlara sade ve anlaşılır bir dil ile anlatılmıştır. İncelenen eserin seçilmesinin nedeni, kitabın yayınlandığı dönemden bugüne Kur'an kursları üzerine birçok değişim ve dönüşüm süreçlerinin yaşanması ve böylesine önemli ve alana katkı sağlayan çalışmanın bu zamana kadar kritiği/değerlendirilmesinin yapılmamış olması nedeniyle. Çalışma, kitabın yayınlandığı dönem şartları dikkate alınarak değerlendirilmiş, gerektiğinde güncel bilgilerle desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Felsefe ve Din Bilimleri, Eğitim, Kur'an kursları, Şevki Aydın.

Atıf Bilgisi

Kurt, İbrahim. "Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu". *Rize İlahiyat Dergisi* 26 (Nisan 2024), 201-206.

<https://doi.org/10.32950/rid.1394645>

Yayın Bilgileri

Türü	Kitap Değerlendirmesi		
Süreç Bilgileri	Geliş Tarihi: 22.11.2023	Kabul Tarihi: 14.04.2024	Yayın Tarihi: 20.04.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme		
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.		
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate		
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.		
Etik Bildirim	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.		
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.		

Dizinlenme Bilgisi

Qur'an Course as a Religious Education Institution, Prof. Dr. M. Şevki Aydın

(Ankara: DİB Publications, 2008), 223 pages, 9789751943958

İbrahim KURT | 0000-0001-6829-8841

Dr. | Author | ank_ibrahimkurthotmail.com

Presidency of Religious Affairs | 1394645

Religious Education | Ankara, Türkiye

Abstract

In this study, Prof. Dr. It is aimed to evaluate M. Şevki AYDIN's book "Quran Course as a Religious Education Institution". The book published by DIB publications generally aims to examine Quran courses from various perspectives in terms of religious education. In the time since the second edition of the book, many changes and developments have occurred in the name of Quran courses. In our research, in addition to evaluating the book, the information contained in the work was also supported by current changes and transformations. Since the second edition of the book was published in 2010, there have been important developments in the field of Quran courses in the country. Removing the age limit for participating in summer Quran courses, implementing the 4-6 age group Quran course project, abolishing the exchange rate system, expanding the framework of need-oriented course programs and developing these programs in terms of educational sciences, expanding. The opportunity and project to practice memorization of Qur'an along with formal education, the training of memorization students in the fields of Arabic and Basic Islamic sciences by enrolling in the Islamic Sciences Program within the Presidency after completing their memorization, increasing the admission opportunities to the faculty by determining a separate quota for these students to enter the university exams, course The issues of updating the qualifications of instructors existed in the years when the book was published, but are some of the changes and transformations that as of 2023. Therefore, the work has examined the Quran courses, which are the main field of the Presidency in non-formal religious education, in terms of introducing the systematics of Quran courses in terms of non-formal religious education. Aydın, who served as a faculty member at Erciyes University Faculty of Theology until 2022, currently continues to work as a faculty member at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Faculty of Education. Aydın, who has carried out very original studies in the field of Religious Education, also worked as the Vice President in charge of education at the Presidency of Religious Affairs between 2004 and 2010. In this sense, it can be said that Aydın, in addition to having the theoretical structure required by the field, is closely related to the practical situation. According to YÖK-TEZ data, there are 6 doctoral and 26 master's theses that he has supervised. Aydın has 23 published books/book chapters and dozens of articles and papers published in national and international journals. In addition to being the teacher of many faculty members/staff/researchers are still actively working in the field of religious education in Turkey, Aydın has contributed greatly to the scientificization of the science of Religious Education. As a result, in study, which we are about to examine, Aydın's experience and knowledge, especially during the time he worked at DİB, were combined with his own scientific experience and explained to the readers in a simple and understandable language. The reason for choosing the work under study is that there have been many changes and transformation processes on Quran courses since the time the book was published, and such an important and contributing work to the field has not been criticized/evaluated until now. The study was evaluated taking into account the conditions of the period in which the book was published and was supported with up-to-date information when necessary.

Keywords

Religious Education, Philosophy and Religious Sciences, Education, Quran courses, Şevki Aydın.

Citation

Kurt, İbrahim. "Qur'an Course as a Religious Education Institution". *Rize Theology Journal* 26 (April 2024), 201-206.

<https://doi.org/10.32950/rid.1394645>

Publication Information

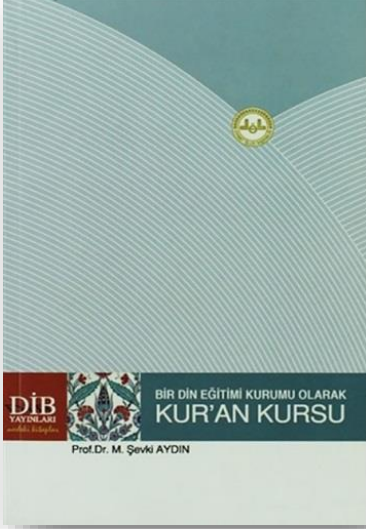
Type	Book Reviews
Process Information	Date of Submission: 22.11.2023 Date of Acceptance: 14.04.2024 Date of Publication: 20.04.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	ilahiyyatdergi@erdogan.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstracting and Indexes

Prof. Dr. M. Şevki Aydın, Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu (Ankara: DİB Yayınları, 2008)
223 sayfa, 978-975-19-4395-8

Prof. Dr. M. Şevki AYDIN'ın "Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu" adlı kitabı iki ana bölümde konunun çeşitli yönlerini ifade etmek amacıyla çeşitli başlıklarla zenginleştirilmiştir. Çalışmanın birinci bölümü "Türkiye'de Din Eğitimi Bağlamında Kur'an Kursu" ana başlığı çerçevesinde eğitimin formal ve informal yapısı, formal eğitim kapsamındaki örgün ve yaygın eğitim tanımları ve ardından ülkede yaygın din eğitiminden sorumlu başlıca devlet kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) Kur'an kurslarına değinilmiştir. Kur'an kurslarının bireylerin din eğitimi konusundaki ihtiyaç ve beklentilerini karşılama açısından pratik, dinamik ve geniş bir alana sahip olduğu, hayat boyu eğitim kapsamında temellendirildiği, eğitim-öğretime konu olan dinin de inanılan din olan İslam dini olduğu ifade edilmiştir.¹ Bununla birlikte Kur'an kurslarının örgün eğitim veren kurumların alternatifi olmadığı, bilakis onların tamamlayıcısı konumunda bulunduğu, örgün eğitim kurumlarının karşısında değil, laik sistem çerçevesinde onların yanında yer aldığı belirtilmiştir.

Kur'an kursları devlet sistemi içerisinde yer alan yaygın eğitim kapsamında DİB'in toplumu din konusunda aydınlatma görevine matuf eğitim kurumlarıdır. Kitap genellikle Kur'an kurslarının devlet sistemi içerisinde yer aldığına, kursların

varlığının laiklik ilkesi ile çelişmediğine ve toplumda bu çerçevede var olan bazı kısır tartışmalara refleksif bir cevap niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte eserde Kur'an kurslarının meşruiyeti, kursların resmi-hukuki dayanakları, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Kur'an kursları, bu kurslarda yürütülen eğitim-öğretim süreçleri gibi temel konular tartışılmıştır.²

Çalışmada yazar, Kur'an kursları konusunda temelde birbirine iki zıt grubun bulunduğu ve bunların her ikisinin de ne eğitime ne de topluma herhangi bir katkısının olmadığını belirtmektedir. Yazar bu gruplardan birinin kursların varlığını laiklik açısından bir tehdit olarak gördüklerini, diğer grubun ise kayıtsız-şartsız şekilde bu kursların bulunmasının gerekliliği üzerinde saldırma veya savunma refleksi gösterdiklerini ifade etmekte, bununla birlikte her iki grubun da kursların öğretim süreçleri, toplum yapısına katkıları, öğrencileri ve kazanımları üzerine fikir veya eleştiride bulunmadıklarından faydasız bir söylem geliştirdikleri için birbirine zıt bu iki grubu eleştirmektedir. Her iki tavrın da yanlış olduğu, doğru olan tavrın ise bilimsel ve toplumsal gerçeklik ışığında bu kurumların işleyişine dair iyileştirmeleri esas alan eleştiride bulunmanın gerekli olduğu yazar tarafından ifade edilmektedir. Yazar tarafından yapılan bu eleştiride kursların son asırlarda Kur'an'ın ruhu, Hz. Peygamber'in anlayış, tutum ve davranışlarıyla asla bağdaşmayan yanlış bazı uygulamalarla hatırlandığı (baskı-dayak-hakaret-sindirmek) da ifade edilmiştir. Dolayısıyla böylesi bir din eğitiminde istenen dini-ahlaki ve manevi gelişimin kaydedilemeyeceği, buna karşın bu yanlış uygulamaların öğrencilerin zihinlerinde anlamlı öğrenme değil ezberciliği, pasif kabulleniciliği, hayattan kopuk ve ahlak üretmeyen bir din anlayışını çağrıştıracığı ifade edilmiştir. Tüm bunlardan hareketle esas takınılması gereken tavır ve tutumun kısır tartışmaları bir kenara bırakmak ve eğitim ve öğretim süreçlerinin iyileştirilmesine odaklanmak olduğu yine yazar tarafından ifade edilmektedir.³

Çalışmanın birinci bölümünde anayasada ifade edilen "isteğe bağlı din eğitim ve öğretimi" konusu tartışılarak bu görevin de bugün DİB tarafından yapıldığı ifade edilmiştir. Mevzuatta isteğe bağlı din eğitimini hangi yaygın eğitim kurumunun yapacağı tam olarak açıkça ifade edilmese de DİB, toplumu din konusunda aydınlatma görevine istinaden bu sorumlulukla talepte bulunanlara Kur'an kursu hizmeti veren kurum olduğu ifade edilmektedir.⁴

Çalışmanın ana konularından birini de "Kur'an Kursu ve Kur Sistemi" başlığı oluşturmaktadır. MEB'in okulları tatil ettiği yaz döneminde DİB tarafından yaklaşık 6-9 hafta boyunca çocuklara yönelik ihtiyaç odaklı kurslar cami ve Kur'an kurslarında düzenlenmektedir. DİB tarafından uzun yıllar Kur'an alfabesini içeren cüz, Kur'an ve Dini Bilgiler eğitimleri belirli bir sistematik

¹ Aydın M. Şevki, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), 30.

² M. Şevki, *Kur'an Kursu*.

³ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 69.

⁴ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 95.

dahilinde yürütülmeyip eğitim süreci doğrudan öğreticiye bırakılmıştı. İlk defa 2005 yılında getirilen kur sistemi ile yaz kursları dönemi 3'er haftalık 3 döneme ayrılmış ve her bir kurda belirli bir aşama gözetilmiştir.⁵ Aydın'ın Başkanlık'ta idari görevde bulunduğu zamanlarda uygulamaya geçirilen bu kur sistemine belirli süre devam edilmiş fakat uygulamanın bu haliyle pek uzun soluklu olamadığı, diğer ifadeyle kur sisteminden istenen ve beklenen verimin elde edilemediği söylenmelidir. Uygulamada son derece verimli olarak planlanan bu yeni sistemin yaygın eğitim kapsamında, öğrencilerin devam zorunluluğunun bulunmadığı, çocukların köy ve tatile çıktıkları, her bir camide görevlinin bulunmadığı, bu görevlilerin de önemli çoğunluğunu ortaöğretim mezunu görevlilerin oluşturması, eğitim mekânlarının fiziksel yetersizliği, kur sistemine ilişkin yeterli bilgilendirmenin yapılmaması olması, yaş farklılıklarının bulunması⁶ vb. nedenlerle sistem yürütülemediği ve ilerleyen yıllarda DİB tarafından tekrar tek kur/tek dönem uygulamasına geçiş yapılmıştır.

Kur'an kurslarında sadece hafızlık yapmak isteyenler ve çocuklar değil kadınlar da eğitim almaktadır. Yazarın ifadesiyle büyük bir ilgiyle takip edilen bu kurslarda kadınlar Kur'an-ı Kerim, tecvid, temel dini bilgiler, Siyer, Tefsir İlmihal gibi dersleri görmektedirler. Öğrencilerin önemli çoğunluğunu ev hanımları oluşturan bu eğitim ortamında öğrenciler, aile sorunlarına katkıda bulunma, olumlu meşguliyetlerde bulunarak hayatlarına anlam kazandırma ve sosyalleşme ihtiyaçlarını da önemli ölçüde gidermektedirler.⁷ Yapılan bir alan araştırmasında yetişkinlerle çalışma yapılmış ve yetişkinlerin bu kurslara devamında sırasıyla; Kur'an-ı doğru şekilde tecvit kaideleriyle öğrenmek, temel dini ve ahlaki bilgileri öğrenmek, ibadetler için gerekli süre ve duaları öğrenmek, Hz. Peygamberi tanımak ve onu örnek almak, toplumda saygınlık kazanmak, çocuklarına temel dini bilgiler açısından faydalı olmak, dünya sıkıntılarından ve işlerin tekdüzeliğinden uzaklaşmak, sohbet toplantılarında Kur'an ve dua okuyabilme becerisini kazanmak ve son olarak da ailesinin isteğini yerine getirmek olarak ifade etmişlerdir.⁸

Toplum yapısının değişim ve dönüşümü, farklı alan ve ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla DİB tarafından kadınlara yönelik Kız Kur'an kurslarının eskiye nazaran rağbet görmemesi, çoğu kurslarda yetişkin öğrencinin bulunmayışı gibi nedenlerle eserin yazıldığı dönem ile bugünün birbirinden önemli ölçüde uzak olduğu söylenmelidir. Başkanlık tarafından 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde pilot olarak uygulamaya geçirilen ve bir sonraki eğitim döneminde ise tüm ülkede gittikçe yaygınlaşan 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının açılması kurs hizmetlerinin çehre değiştirdiğini göstermektedir. Bu kurslarda çocuklar değerler eğitimi almakta, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim öğrenmektedirler.⁹ 2014'den 2023 yılına kadar zaman diliminde bu kursların eğitim-öğretim süreçleri, fiziki imkânları, öğretici nitelikleri, ders kaynak ve materyalleri sürekli geliştirilmeye çalışılmıştır. Kitabın yayınlandığı dönemde ihtiyaç odaklı kurslar sadece yetişkinlere yönelikti. Fakat bugün 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının etkinlik alanının yetişkinlere yönelik uygulanan kurslardan daha geniş bir çerçeveyi oluşturduğu söylenmelidir. Bununla birlikte burada "ihtiyaç odaklı" kavramına yönelik bir eleştiri yapmak yerinde olacaktır. Bilindiği üzere yaygın din eğitimleri "ihtiyaç odaklı" kurslar üst başlığıyla programlandırılmaktadır. 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının pilot olarak uygulanmasından bugüne geçen on yıllık zaman diliminde bu eğitimin halen "ihtiyaç odaklı Kur'an kursları" bünyesinde veriliyor olması, ayrı bir yasal mevzuata dayandırılmaması, bununla birlikte öğrencilerinin ise kadro statülerinin belirginleştirilmemesi yaygın din eğitimlerini farklı noktalardan tartışılabilir hale getirecektir. Dolayısıyla burada yapılması gereken geçmişten ders çıkarmak ve bu kursların yasal zeminini bilimsel çerçevede oluşturmak olmalıdır.

Kitabın birinci bölümünde yer alan başlıklardan biri de Yaz Kur'an Kurslarıdır. Bu başlıkta yaz kurslarının ne denli önemli olduğu, öğrencilerin kazanımları, öğreticiler açısından çeşitli zorlukları ve bu kursların nasıl daha cazip hale getirilebilirliği üzerine bazı önerilerde bulunulmuştur. Camilerde verilen bu kursların öğrenciler açısından birden çok faydaya hizmet ettiği, özellikle çocukların cami ile olumlu ilişki geliştirebilmesi gibi durumlar üzerinden sohbet tarzında bazı yaşanmış hikâyelere yer verilmiştir. Dernek, vakıf ve çeşitli hayır kuruluşlarının yaz Kur'an kursu eğitimlerine olumlu etkide bulunabileceği gibi bazı olumsuz etkide bulunabileceği ifade edilmiş, Başkanlığın buradaki rolünün de görevlerini yerine getirmeye çalışan rehber bir kamu kurumu rolünü üstlendiği ifade edilmiştir.¹⁰

Kitabın ikinci bölümünde ise kursların programları, öğretilecek bilginin niteliği, eğitimde anlamlı ve ezberci öğrenme ve öğreticinin yeterlikleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Kur'an kurslarının bireyin hayatında yaşadığı sorunların çözümünde kendisine bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarında katkı sağlama fonksiyonu üzerinde durulmuştur. Bu fonksiyonları sağlama adına

⁵ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 105.

⁶ Davud Işıkdoğan - Adem Korukçu, "Yaz Kur'an Kurslarında Uygulanan Kur Sistemiyle İlgili Öğreticilerin Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 8/1 (2016), 33.

⁷ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 114.

⁸ Hatice Semiz, *Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi* (Rize: Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 93.

⁹ İbrahim Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 82.

¹⁰ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 118.

Başkanlığın çağdaş bilimsel program geliştirme süreçlerine uygun şekilde programlarını geliştirdiği, güncelleştirilen programlarda öğrenen ve problem merkezli bir eğitim sürecinin benimsendiği, bu programların esnek yapıda geliştirildiği, dolayısıyla hayat boyu öğrenme ilkesinin benimsendiği, değerler eğitiminin bu programlarda merkez rol oynadığı hususları üzerinde durulmuştur.¹¹

Bu bölümün bir diğer alt başlığını oluşturan konu da “Kur'an kursunda ne öğretilir?” başlığıdır. Aydın kitabın genelinde olduğu üzere burada da Kur'an kursları üzerine farklı çevrelerce dillendirilen konu ve eleştirilere cevap vermektedir. O dönemde Kur'an kurslarına yapılan eleştirilerden bazıları “çocuklar kitap okumuyor, Kur'an okuyor, müzik ve resim öğrenmiyor fakat Kur'an öğreniyor, çocukların camilere gittiği fotoğrafın gösteriminde ... 2006 yılından ibret verici fotoğraf” olarak bahsedilmesi vb. eleştirilere Aydın kursların meşruiyeti ve yasal dayanağı üzerinden cevap vermektedir. Bununla birlikte Aydın, kurslardaki eğitim-öğretim süreçlerinde ezberci değil anlamaya dayalı etkinlik ve faaliyetlerin yürütüldüğünü, dolayısıyla da bu kurs süreçlerine yönelik eleştirilerin yersiz olduğunu savunmaktadır.¹² Bugün geldiğimiz noktada yaygın din eğitimi çeşitlenmiş, anlam-yorum süreçlerine daha fazla önem verilmeye başlamıştır. Kur'an lafzının ezberlenmesi ve okunması yanında hayata anlam kazandıracak farklı programlar DİB tarafından uygulamaya konulmuştur. Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim programı bu programlardan biridir. Bu programla öğrencilerin Kur'an'ın anlam dünyası ile buluşmalarını sağlamak, öğrenilenleri hayatla buluşturmak amaçlanmıştır.¹³ Bu programda Başkanlık özellikle hafızlığını tamamlayan öğrenciler için Dil Bilgisi, Okuma-Anlama, Dinleme-Konuşma ve Yazma alanlarından oluşan derslerle öğrencilerin Arapçayı öğrenmelerini amaçlamış ve bununla birlikte ortaöğretim sürecinde eğitimini açık öğretimle devam ettiren öğrencilerin kayıt yaptırabileceği İslami İlimler programını uygulamaya geçirmiş ayrıca öğrencilerin Arapça programında edindikleri bilgi ve beceriler ile Tefsir, Hadis, Fıkıh, Akaid, Siyer gibi temel İslami ilimlerde vukufiyet kazanabilmelerini amaçlamıştır.¹⁴ Bu programa DİB'in üst düzey personelinin yetiştirildiği ihtisas merkezlerinin bir anlamda mikro örneği olarak bakılabilir. Görüldüğü üzere 2000'li yıllarda daha çok tek tip programlar uygulamada iken bugün geline nokta programların çeşitlendirildiği, ihtiyaç odaklı kurs kapsamının genişletildiği, uzaktan eğitim imkânlarının kullanıldığı, farklı kurum ve kuruluşlarda işbirliği çerçevesinde ek programların açıldığı bir evreye ulaşılmıştır.

İkinci bölümün diğer bir başlığını oluşturan konu da din eğitiminin hayatiliği ilkesidir. Bu bölümde Aydın, din eğitiminin insan için bir ihtiyaç oluşundan hareketle programların ihtiyaçları karşılayabilme durumuna göre önem kazanacağını, aynı zamanda eğitim alanında sıklıkla ifade edilen öğrenci merkezli bir eğitim sürecinin gerçekleştirilmesine değinmekte, bu kapsamda öğrenme ve öğretme sürecinde uyulması gereken ilkeleri ifade etmektedir. Sonuçta eğitimin sorun odaklı/hayata dönük, ihtiyaç odaklı, soyut bilgiyi somut hayatla bağdaştırma gibi süreçlerin dikkate alınması vurgulanmaktadır. Bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: *“Eşlerinizle iyi geçinin” ayeti ve benzerlerini sadece nakletmekle yetinerek, insanların, kadın sorunları konusunda duyarlı hale gelmelerini, bu konuda yanlışlarını düzeltmelerini sağlayamayız. Çünkü bu ve benzeri ayetler, oldukça soyutturlar. “İyi geçinmek” ifadesinin içeriğini herkes, kendi kültürel kodları çerçevesinde belirlemeye/anlamaya çalışır. Kişinin sahip olduğu kültür, kadınlara gerçekte kötü davranmak sayılan tutum ve davranışları son derece doğal karşılmasına neden olabilir. Bu takdirde o kişi, bu ve benzeri ayetleri dinlemesine rağmen yanlışını fark edemeyebilir. “Evet doğru, hanımlarımızla iyi geçinmeliyiz, zaten ben de iyi geçiniyorum, sorun yok” diyerek işi geçiştirebilir.*¹⁵

Bölümde üzerinde durulan diğer bir başlık ise ezberci eğitim üzerine olmuştur. Kur'an kurslarında verilen eğitimi ezbercilikle itham eden kitlelere cevap niteliğinde oluşturulan bu başlıkta ezberce yer vermeyen hiçbir eğitim sisteminin olmadığı, dil öğretimi, matematik öğretimi gibi konularda temel düzeyde ezberin zorunluluğu, ezberin anlamlı öğrenmeler için bir alt basamağı oluşturduğu, yapılandırmacı yaklaşımın temelinde de ezber üzerinden değerlendirmelerin yapıldığı gerekçeleriyle açıklama yapılmıştır.¹⁶ Konunun devamında ise Kur'an kursları ve anlamlı öğrenme üzerine eğitimde aslolanın öğrenmeyi öğretmek olduğu, öğretmenin öğrenmeyi kılavuzlayan bir rehber olduğu, öğrencinin de bilgiyi robotik bir yapı gibi hazırdan almayı yapılandırarak elde etmesi gerektiği, düşünmeden öğrenmenin beyhude bir çaba olacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla çoğulcu toplumun dindar tipolojisini anlamlı öğrenme, hermenötik oluşturacak, zaruret miktarı ezber buna yol açacaktır.¹⁷

Aydın'ın kitabında değindiği başlıklardan birini de Kur'an kursları ve disiplin oluşturmaktadır. Kurslarda da insana saygılı bir din eğitiminin öncelenmesi gerektiği, korkuya dayalı, bireyi sıkı, mutsuz eden değil sevgi ekseni, mutlu edici bir disiplin anlayışının olması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁸

¹¹ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 155.

¹² M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 156.

¹³ Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Kur'an-ı Anlama Temel Öğretim Programı” (Erişim 23 Ekim 2023), 6.

¹⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “İslami İlimler Temel Öğretim Programı” (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021), 6.

¹⁵ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 173.

¹⁶ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 180.

¹⁷ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 185.

¹⁸ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 199.

Eserin sonunda yer alan başlıklardan bir diğerini de kurslarda verilen din eğitiminin bilimselliği konusu oluşturmaktadır. Eğitim ve öğretimin plan ve programlı şekilde, eğitim bilimlerine uygun, kime, ne kadar sürede, ne kadar, nasıl, ne, niçin sorularına yanıt verir nitelikte düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁹ Kitabın son başlıklarını ise hafızlık eğitimi, süreçleri, istatistikleri ve öğreticinin nitelikleri/yeterlikleri oluşturmaktadır.

Prof. Dr. Şevki AYDIN “Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu” başlıklı kitabında Kur'an kurslarının resmîyeti, devlet sistemi içerisindeki yeri, konum ve misyonu, resmî dayanakları, yaz kursları ve kurs sistemi, yetişkin Kur'an kursları, kurs programları, öğretilcek dini bilginin niteliği, ezberci ve anlamlı öğrenme, hafızlık eğitimi gibi Başkanlığın üstlendiği yaygın din eğitimi alanına toplu bir bakış ve değerlendirmeleri içermektedir. Çalışmada belirlenen konular ve bu konulara yönelik değerlendirmeler, eserin yazıldığı dönemde kamuoyunu meşgul eden tartışmalardan oluşmuştur.

Aydın'ın kitabını yazdığı dönemlerde Diyanet İşleri Başkanlığında eğitim hizmetlerinden sorumlu Başkan yardımcısı olarak görev yapması, eğitim ve din eğitimi bilimi açısından son derece bilgi ve birikiminin bulunması konuları özgüvenli şekilde ortaya koyabilmesine imkân tanımıştır. Aynı zamanda eserde kullanılan dilin genellikle tartışmalara cevap niteliğinde olan konular açısından savunmacı/refleksif bir dil olduğu söylenmelidir. Eser, genelde sade ve anlaşılır bir dilin kullanılması nedeniyle sadece konunun ilgilileri açısından değil tüm çevre ve kesimlerce rahatlıkla anlaşılabilir bir kaynak niteliği taşımaktadır. Kur'an kursları üzerine yapılan çalışmaları derli toplu şekilde bir kitap halinde bir arada bulundurması, kendisinden sonra yapılan çalışmalara da önemli ölçüde rehberlik etmiştir.

Bugün geldiğimiz noktada eserin yazıldığı dönemde sorun veya problem olarak görünen veya olan birçok husus kendini problem alanı olmaktan çıkarmış, toplum ve kurumlar nezdinde bu hususların toplumun gündeminde yer almadığı, kabullenildiği ve sahip çıkıldığı, eleştirilerin daha çok eğitim-öğretim süreçlerine odaklı yapıcı bir rolde sürdürüldüğü söylenmelidir.

Kaynakça | References

- Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü. “İslami İlimler Temel Öğretim Programı”. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C4%B0slami%20%C4%B0limler%20Temel%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202021.Pdf>
- Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü. “Kur'an-ı Anlama Temel Öğretim Programı”. Erişim 23 Ekim 2023. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%C4%B1%20Anlama%20Temel%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20-%202021.pdf>
- İşıkdoğan, Davud - Korukçu, Adem. “Yaz Kur'an Kurslarında Uygulanan Kur Sistemiyle İlgili Öğreticilerin Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 8/1 (2016), 15-35.
- Kurt, İbrahim. *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017. http://cdn.hitit.edu.tr/sbe/files/98034_1704191110349.pdf
- M. Şevki, Aydın. *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. baskı., 2010.
- Semiz, Hatice. *Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi*. Rize: Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011. <file:///C:/Users/PC-M/Desktop/294130.pdf>

¹⁹ M. Şevki, *Kur'an Kursu*, 207.